



KROPPEDAL

Museum for Astronomi · Nyere tid · Arkæologi

Afdeling for Arkæologi

**Bygherrerapport om den arkæologiske
udgravning forud for byggemodning af et
område syd for Baldersbuen i Høje Taastrup,
Charlottegård, TAK 1265**

Af Anne B. Hansen og Allan Larsen

Bygherrerapport nr. 14, 2007

Indholdsfortegnelse

Indledning	2
Resumé	3
Udgravningens forhistorie	4
Undersøgelsens resultater	4
Huse	5
Felt 1	6
Hus 6	6
Felt 2	6
Hus 5	6
Felt 3	7
Hus 3 & 4	7
Felt 4	7
Hus 2	7
Felt 5	7
Hus 1	7
Hus 7	7
Øvrige anlæg	7
Gruber	7
Kogestensgruber	8
Kulturlag	8
Felt 1	8
Felt 2	9
Felt 4	9
Felt 6	9
Fund af oldsager	9
Naturvidenskabelige undersøgelser	10
Makrofossil analyser	10
Sammenfatning og konklusion	10
Udgravningens data	11
Udgravningsmetode	11
Tidstavle	12

Bygherrerapport

Indledning

Nærværende rapport dækker den arkæologiske udgravning, der blev foretaget i juni og juli 2005 forud for byggemodningen af området syd for Baldersbuen i Høje Taastrup (fig. 1). Udgravningen bestod af en arkæologisk prøvegravning samt en efterfølgende egentlig udgravning af seks felter. Området ejes af Lind & Risør A/S, som derfor finansierede udgravningen, jf. museumsloven § 27, stk. 4.

Budgettet for udgravningen blev godkendt af Kulturarvsstyrelsen den 3. maj 2005, hvorefter udgravningen blev foretaget i perioden fra den 13. juni - 15. juli 2005.

Kroppedal - Museum for Astronomi • Nyere tid • Arkæologi, varetog som det arkæologisk ansvarlige museum i Københavns Amt undersøgelsen. Originaldokumentation samt oldsager opbevares på museet.



Fig. 1: Udsnit af KMS - Skærmkort. Udgravningsområde markeret med rødt.

Copyright © Kort & Matrikelstyrelsen, Remtemestervej 8, 2400 København NV

Resumé

Undersøgelsesområdet, fremover kaldt Chalottegård, omfatter et areal på 35.000 m², som skulle undersøges ved hjælp af søgegrøfter. Der blev udvidet i seks felter (felt 1- 6), Se fig. 3.

Undersøgelsen i felt 1 resulterede i et hus bestående af fire sæt tagbærende stolper. Hus 6 dateres ud fra typologiske kriterier til førromersk jernalder (tidstavle, se s. 12).

I felt 2 fremkom endnu et hus, hus 5, med seks sæt tagbærende stolper, der ud fra typologiske kriterier kan dateres til ældre romersk jernalder (tidstavle, se s. 12).

I felt 3 fremkom to huse, hus 3 og 4. Hus 3 og 4 tolkes som midtsule huse af den type, der dateres som den ældste



Fig. 2. Undersøgelsesområdet inden gravmaskinen går i gang.

hustype i tidligneolitikum (tidstavle, se s. 12).

I felt 4 fremkom et hus, hus 2, bestående af tre sæt tagbærende stolper. Hus 2 dateres ud fra typologiske kriterier til yngre bronzealder (tidstavle, se s. 12).

I felt 5 fremkom to huse. Hus 1 består af to sæt tagbærende stolper og kan ud fra typologiske kriterier dateres til før-

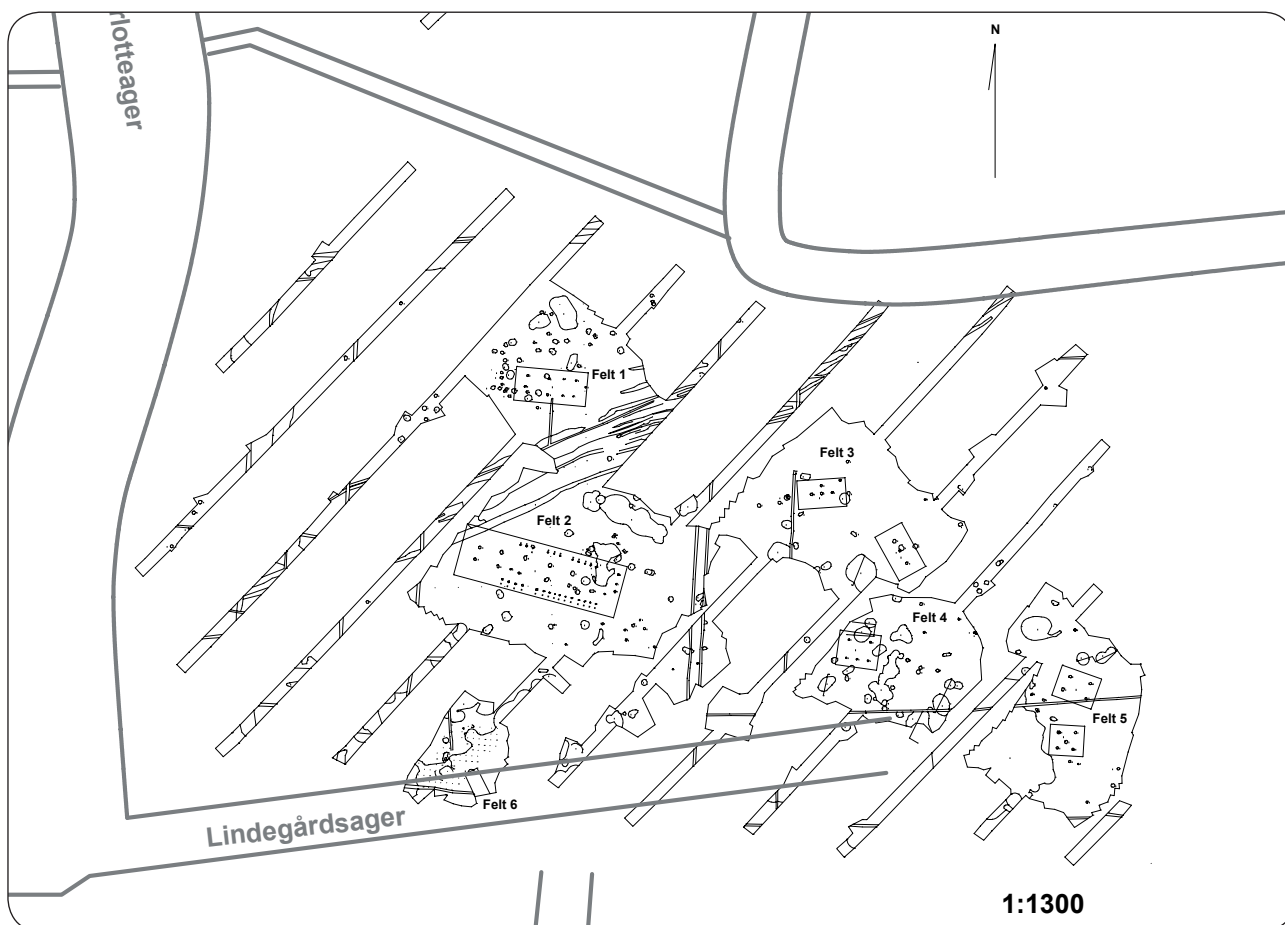


Fig. 3. Udgravningsområdet med de oprindelige søgegrøfter og de endelige seks udgravningsfelter (1 - 6)

romersk jernalder. Hus 7 svarer overens med hus 1, både hvad angår konstruktion og dermed datering (tidstavle, se s. 12).

I felt 6 fremkom ingen huskonstruktioner, men derimod et større kulturlag fra yngre bronzealder (tidstavle, se s. 12).

Der blev foretaget enkelte naturvidenskabelige undersøgelser i forbindelse med udgravningen. Disse er beskrevet senere i rapporten.

Udgravningens forhistorie

Kroppedal - Museum for Astronomi • Nyere tid • Arkæologi, modtog d. 14. august 2004 en forespørgsel fra Høj-Taastrup Kommune om at få foretaget en forundersøgelse, fig. 4, forud for områdets kommende ejers (Lind & Risør A/S) byggemodningen af arealet (fig. 1).

Kroppedal registrerede i forbindelse med prøveundersøgelsen i 2004 to kogestensgruber nord for det aktuelle område (Sb. 020207-122). Prøveundersøgelsen af det aktuelle areal, bestod

af 18 grøfter og resulterede i spor efter seks huse samt forskellige slags gruber (bilag 3). Tre af husene var af den type, der dateres til tiden fra 3900-3200 f.Kr. Husene har formentlig været ca. 10 m lange og omkring 4-6 m brede, der var dog ingen spor efter langvægge og gavle. I undersøgelsesområdet blev der desuden registeret mange forskellige gruber. I nogle af gruberne forekom en del keramik, der blev vurderet som samtidig med de tidlige neolitiske huse. De øvrige tre huse var af den type, der dateres til yngre bronzealder/tidlig førromersk jernalder. I den sydlige del af undersøgelsesområdet er der en naturlig sækning i terrænet, hvor der fandtes en del keramik, dateret til neolitikum og bronzealder. Der blev som nævnt ovenfor, udvalgt seks felter til egentlig udgravning – i alt ca. 4.000 m².

Undersøgelsens resultater

Den arkæologiske undersøgelse på Charlotttegård resulterede i anlæg af forskellig art, her i blandt stolpehuller, kogestensgruber, kulturlag. Disse for-



Fig. 4. Gravemaskinen udlægger søgegrøfter. Arkæologerne afsøger undergrunden for forhistoriske anlæg i umiddelbar forlængelse af afdækningen

skellige anlæg var primært koncentreret i de seks områder (felt 1 - 6).

Et anlæg erkendes oftest som en forhistorisk nedgravning, der i dag kan ses som en mørkfarvet plet i undergrunden. Et anlæg kan indgå i en konstruktion, såsom stolpehuller til huse eller hegn, eller være et udtryk for forskellige aktiviteter f.eks. brønde, affaldsdeponeringer eller begravelser.

Et stolpehul ses ofte som et cirkulært fyldskifte, der udgør nedgravningen, hvori stolpen har været placeret. Et stolpehul kan bestå af flere komponenter. Nemlig selve nedgravningen og i denne et spor enten efter en stolpe, der har stået i hullet og rådnet op, eller en sekundær opfyldning af det hul stolpen har efterladt, når den er blevet hevet op.

Blandt de forskellige anlæg i felt 1-5, der kunne erkendes som stolpehuller, kunne der udskilles spor af syv huse (hus 1-7).

Huse

Et hus af forhistorisk karakter erkendes typisk ved at genfinde stolpehullerne. Disse er placeret i et bestemt mønster afhængig af konstruktionen som varierer gennem tiden. Der er dog ofte en sådan regularitet, at disse mønstre kan bruges til at tidsbestemme bebyg-

gelsen.

Bøndernes ældste hustype var huse, der bestod af en række centralt placeret stolper - en såkaldt midtsulekonstruktion, der har understøttet tagryggen. Denne hustype kom frem omkring 2800 f.Kr. I bronzealderen introduceres den såkaldte treskibet konstruktion. Det betyder, at der ned gennem huset har stået to rækker stolper, som har båret en rem, hvorpå spærrene og altså taget har hvilet (fig. 5). Det treskibede hus var den altdominerende hustype igennem hele bronze- og jernalderen i Sydkandinavien (1700 f.Kr.-1050 e.Kr.).

Husene var bygget af træ. Vægkonstruktionen ved vi ikke så meget om, men den kan være udført af flettede vidjer, beklædt med ler. Der er ikke altid bevaret spor af vægforløbene, måske fordi vægstolperne ikke har været nedgravede, men i stedet tappet ned i en fodrem.

Jernalderhusene er typisk opdelt i en beboelsesende som regel i den vestlige del af huset, medens den østlige del har fungeret som stald. Den øst-vestlige orientering skyldes formentlig den fremherskende vindretning fra vest foruden ønsket om maksimal solindstråling.

På grund af byggematerialerne havde et jernalderhus en begrænset levetid på omkring 30 år. Herefter blev huset revet ned og et nyt opført, ofte i umiddel-

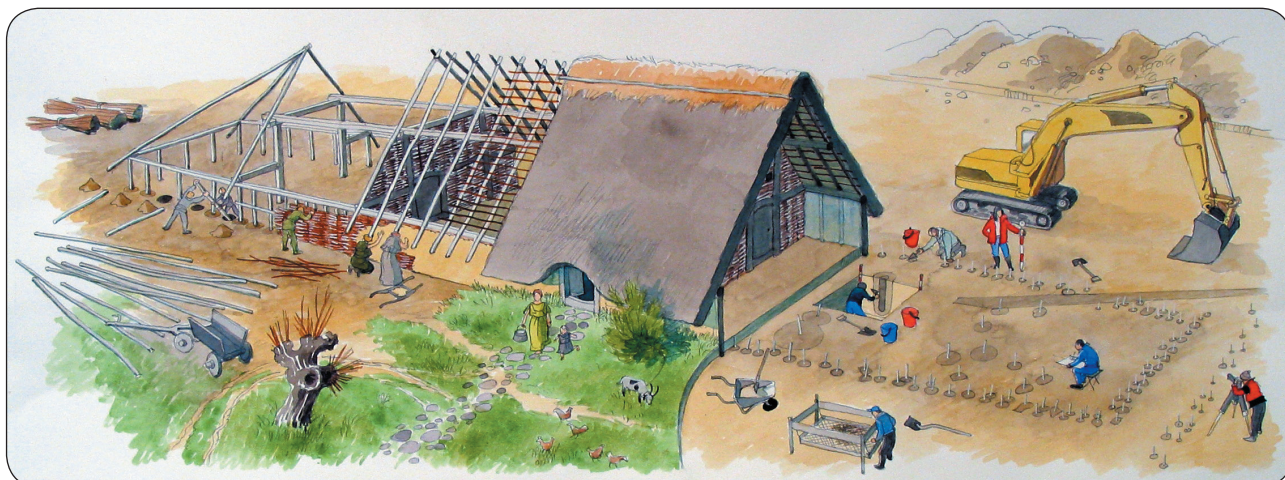


Fig. 5. Principtegning af jernalderhus under opførelse og udgravning. Originaltegning af Charlotte Clante.

bar nærhed af det foregående. Denne byggetradition er årsagen til, at arkæologerne som regel finder adskillige spor efter huse ved hver enkelt udgravning. Husene har ikke alle stået samtidig, men har afløst hinanden over flere generationer.

En gård kunne bestå af et enkelt langhus, men i den yngre del af jernalderen blev det almindeligt, at gården bestod af et stort langhus og et eller to mindre udhuse på en indhegnet gårdsplads. De mindre huse fungerede sandsynligvis som lader og forrådshuse, ekstra staldplads eller beboelse og benævnes ofte som økonomibygninger.

Felt 1

Hus 6

Hus 6 ligger ca. midt i felt 1 og er øst-vest orienteret, fig. 6. Af husets konstruktion var der bevaret spor af 4 sæt tagbærende stolper. Ingen øvrige konstruktionsdetaljer, såsom vægge eller gavlforløb kunne iagttages. Hustypen dateres traditionelt til førromersk jernalder (tidstavle, se s. 12).

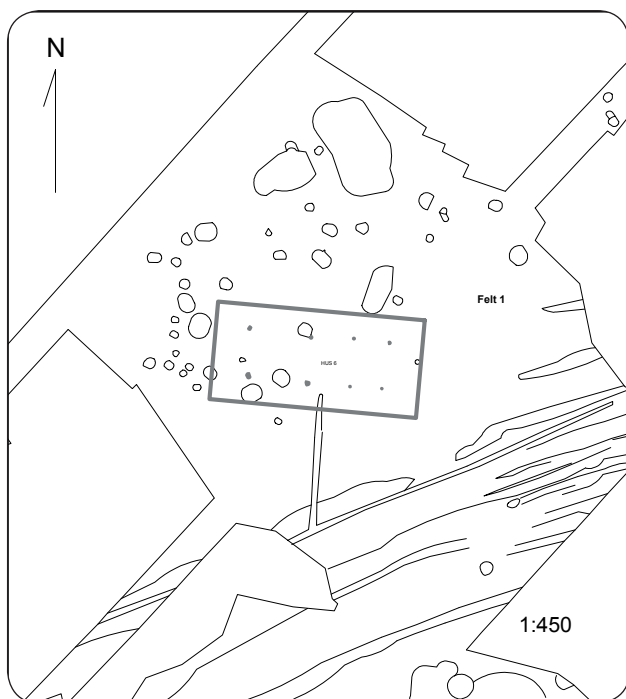


Fig. 6. Hus 6.

Felt 2

Hus 5

I felt 2 blev der udgravet endnu et hus, Hus 5, fig. 7-8.

Huset bestod af spor fra seks sæt tagbærende stolper, men i modsætning til forholdene omkring Hus 6, var der fra Hus 5 også bevaret spor af vægstolper fra hovedparten af konstruktionens udstrækning, men også gavlstolper i husets østlige ende. De typologiske karaktertræk ved huset daterer dette til ældre romersk jernalder (tidstavle se s. 12). Et enkelt skår fra et lerkar, med

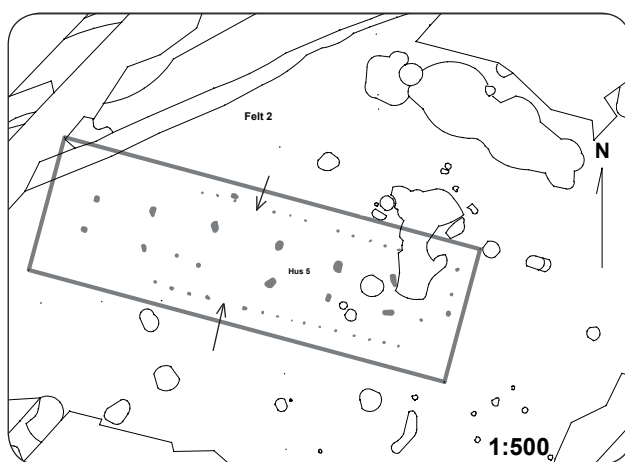


Fig. 7. Hus 5. De to pile markerer indgangspartierne.

samme dateringsramme som huset, blev fundet i et af stolpehullerne. Det skal også nævnes at huset var indrettet med indgangsdøre midt i begge langsider, da der her var et tydeligt ophold i forløbet af stolper i de to vægge, lige overfor hinanden (se fig. 7).



Fig. 8. Hus 5. Stolpehullerne er markeret op med mel.

Felt 3

I felt 3, fremkom resterne af to nærtliggende huskonstruktioner.

Hus 3 & 4

Begge huse var kun bevaret som spor efter tre tagbærende stolper på række, fig. 9. Sporene er tolket som resterne af to, såkaldte midtsulehuse, fra den tidligste del af tidlig-neolitisk tid (Tidstavle, se s. 12). Huse af denne alder og

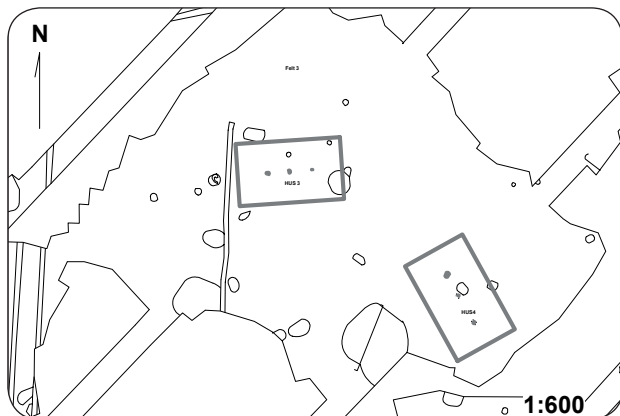


Fig. 9. Hus 3 og 4.

type er ikke så hyppigt set i det totale fundbillede i Danmark i forhold til antallet af erkendte huse fra senere perioder af oldtiden.

Felt 4

Hus 2

Huset bestod af spor fra tre sæt tagbærende stolper, der ud fra typologiske kriterier kan dateres til yngre bronzealder (tidstavle, se s. 12). Et anlæg i husets nærhed rummede flere spændende fund, der bliver beskrevet nedenfor.

Felt 5

Hus 1

Dette hus bestod af spor fra blot to sæt tagbærende stolper. De typologiske karaktertræk, dateres huset til førromersk jernalder (tidstavle, se s. 12).

Hus 7

Dette hus, der lå ca. 6,5 m nord for Hus 1 er i konstruktion og dermed datering identisk med netop hus 1.

Øvrige anlæg

Her følger en beskrivelse af udvalgte anlæg fra de to udgravningsfelter samt søgegrøfter.

Gruber

En grube er en fællesbetegnelse for irregulære nedgravninger af forskellige størrelser og med forskellige formål. Samme grube kan have haft skiftene funktioner gennem sin levetid. Man kan f.eks. have gravet hullet for at skaffe råstoffer i form af ler eller sand, hvorefter hullet er blevet opfyldt med affald fra bopladsen gennem en periode. Gruberne er, næst efter stolpehuller, den almindeligste anlægstype på bopladserne og der blev da også fundet flere i alle felter.

Kogestensgruber

Kogestensgruber er en grube med et specifikt formål, nemlig tilberedning af mad. Der er tale om nedgravninger, som indeholder en del ildskørnede sten og trækul. Ofte ligger stenene i lag. Kogestensgruber tolkes som en art jordovne, der har været anvendt til tilberedning af mad. Sådanne gruber blev også udgravet i alle felter.

Kulturlag

De anlæg der ikke kan karakteriseres som gruber eller stolpehuller, grundet stor geografisk udbredelse eller manglende tegn på egentlige nedgravninger og efterfølgende opfyldning, bliver ofte i arkæologiske sammenhænge karakteriseret som kulturlag. Begrebet dæk-

ker altså over menneskelige aktiviteter, der har medført en ophobning af affald (i form af nedbrudt organisk materiale opblandet med ituslåede lerkar og andet husholdningsaffald) uden man har gjort sig den ulempe at grave et hul at placere det i. Sådanne lag findes ofte i naturlige lavninger tæt på husene hvor det har faldet beboerne let at efterlade ikke længere ønsket materiale fra husholdningen. Enkelte gange kan erosion, enten grundet vind eller regn, medføre at affald ender i naturlige lavninger og ophobes i kulturlagslignende aflejringer. Sådanne lag er altså ikke et udslag af bevidst deponering, men derimod et eksempel på naturens påvirkning af det arkæologiske fundbillede. Det formodes at disse affaldslag har haft ret stor udstrækning på større dele af bopladsområderne, særligt ved gårde der har eksisteret gennem flere generationer. At de ofte kun findes i de naturlige lavninger, må foruden det bevidste valg af disse områder til affaldsdeponering, ligeledes være betinget af, at lagene her har ligget bedre beskyttet mod den moderne pløjning og derfor stadig kan erkendes.

Felt 1

I Felt 1, blev der umiddelbart udenfor den vestlige gavl på Hus 6 fundet mange af de såkaldte kogestensgruber. Anlæggene indeholdt ingen fund der kunne angive en datering af deres brugstidspunkt, men det forhold at gruberne ikke overlapper med stolpehullerne fra huset, kan indikere deres samtidighed og funktionsmæssige relation med huset. I så fald har de sandsynligvis fungeret som beboernes udendørs kogested. Den store mængde af kogestensgruber må betinges af den enkelte grubes begrænsede anvendelsestid. Når én grube ikke længere var anvendelig, gravede man blot en ny ved siden af og så videre.



Fig. 10. Det lille si-kar fundet i Anlæg 261. Lerkarret der har ét øre, nærmest som en kop, har flere huller i bunden. Det antages at kar af denne type har været anvendt i forbindelse med fremstilling af ost. Ostemassen har kunnet afdryppe valle indsvøbt i et klæde. Konsistensen af såkaldte friskoste produceret på denne måde, kan nærmest sammenlignes med vore dages ryge- eller røgest. Om ostene blev røget i yngre bronzealder et det ikke muligt at afgøre - men mon ikke man har benyttet sig af denne metode også dengang for at tilføre osten lidt karakter.

Felt 2

I dette felt blev der udgravet en enkelt affaldsgrube, ca. 3,5 m nord for hus 5. Her i blev der fundet lerkarskår der kan dateres til førromersk/ældre romersk jernalder (tidstavle, se s. 12).

Felt 4

Dette felt er præget af mange gruber, men også flere større samlinger af gruber ses spredt over feltet, som beskrevet under Felt 1. Tre af anlæggene viste sig at indeholde keramik fra yngre bronzealder, og kan altså være samtidige med det nærliggende hus. Lige øst for dette (Hus 2), blev der i anlæg 261 udgravet et lille såkaldt si-kar, fig. 10, udformet som en kop, samt en punsel af bronze, fig. 11. Genstandene, der er endt som affald i denne grube stammer formodentlig fra beboerne i Hus 2.



Fig. 11. Den fundne bronzepunsel fra Anlæg 261. Denne værktøjstype blev bl.a. anvendt i arbejdet med udsmykningen af de store kvindesmykker fra yngre bronzealder, der oftest bærer en sirligt indpunslet mønster på hele overfladen.

Felt 6

Eneste anlæg i felt 6 er et større kulturlag. Grundet tilstedeværelsen af et hold arkæologistuderende fra Københavns Universitet under oplæring i udgravningsmetoder, blev det muligt at undersøge laget grundigere end normalt. Laget blev udgravet med graveskeer i små felter på 1 x 1 m således at de fundne genstande kunne indmåles præcist. Denne metode sikrer også indsamlingen af langt flere genstande end hvis det anlægget kun blev undersøgt med skovl. Undersøgelsesmetoden gav da også resultater i form af en del keramik

fra yngre bronzealder, men også fragmentet af en såkaldt bjergartsøkse med påbegyndt udboring til skafthul. Denne øksetype er blevet fremstillet gennem en lang tidsperiode i oldtiden og er derfor svær at datere præcist. Typen er dog relativt almindelig også i yngre bronzealder (tidstavle, se s. 12).

Fund af oldsager

I de seks felter og i søgegrøfterne blev der fundet oldsager i forskellige anlæg. De fleste fund af oldsager fandtes i de forskellige gruber, hvilket er karakteristisk for udgravninger som denne. De forskellige fund fordeler sig på følgende oldsagstyper: Skår af keramik, bearbejdet flint, jern, dyreknoget, brændt ler og trækul. Som et sjældent supplement til det normale fundbillede fra bebyggelsesundersøgelser, blev der som nævnt ovenfor ligeledes fundet en meget velbevaret bronzepunsel, fig. 11, det specielle si-kar, fig. 10 og fragmentet af en sleben bjergartsøkse.

Oldsagerne kan være med til at datere de enkelte anlæg eller bruges i naturvidenskabelige analyser (se efterfølgende).

Ligesom andre oldsagstyper gennemgår keramikken forskellige stilskitte igennem oldtiden. Der er tale om et modefænomen i udsmykningen og formen af de enkelte kar, og disse stilarter knytter sig til bestemte regioner. Da disse stilperioder er forholdsvis kortvarige er keramik velegnet til datering. Ved bestemmelse af keramiktypen og en mulig ornamentik på denne, kan arkæologerne tidsfæste de enkelte skår til en bestemt periode i oldtiden og derved også det enkelte anlæg, hvori det er fundet.

Dyreknoget kan artsbestemmes og derved fortælle noget om det husdyrhold, der har været på bopladsen, eller hvilke arter der blev hjemtaget som bytte.

Trækul og andre prøver af organisk materiale kan bruges til den videnskabelige dateringsmetode, kaldet kulstof-14 datering.

Naturvidenskabelige undersøgelser

I forbindelse med efterbearbejdningen af resultaterne fra udgravningen ved Charlotttegård, er der foretaget enkelte naturvidenskabelige analyser.

Makrofossil analyser

Der blev i forbindelse med udgravningen udtaget jordprøver fra alle stolpehuller fra de tagbærende stolper i Hus 5 i Felt 2. Disse blev sendt til makrofossil analyse på NOK - Natur og Kultur.

Botaniske makrofossiler er rester af større plantedele - frø, blade, stængler m.m.- der er bevaret i enten naturlige eller kulturskabte aflejringer. Hvor disse planterester bliver analyseret i arkæologisk sammenhæng betegnes det arkæobotanik. Botaniske makrofossilanalyser kan dels bruges til belysning af en række problemstillinger vedrørende forholdet mellem fortidens mennesker og deres udnyttelse af planteressourcer, og dels til at klarlægge de forskellige processer og faktorer der har medvirket til dannelsen af de enkelte aflejringer.

Tolv prøver fra Hus 5 blev gennemgået med henblik på analyse af de tilstedeværende makrofossiler. Der var dog ikke makrofossiler bevaret i prøverne, så indsamlingen af jordprøver fra dette hus blev indstillet.

Sammenfatning og konklusion

På TAK 1265, Charlotttegård 2 blev der i alt afrømmet 4.311 m² muldjord sommeren 2005. Undersøgelsen resulterede i syv huse, hvor de to tidligste huse dateres til tidligneo-litikum (hus 3,4), de fire øvrige huse dateres til yngre bronzealder (hus 2), førromersk jernalder (hus 1,6,7) og ældre romersk jernalder (hus 5). Hus 5 fra ældre romersk jernalder var klart lokalitetens flotteste hus, idet der var bevaret vægforløb, gavl mod øst samt tegn på indgangspartier på langsiderne. I felt 6 blev der endvidere udgravet et større sammenhængende kulturlagsområde, hvor en del af keramikken dateres til yngre bronzealder. Der blev udgravet mange gruber af forskellig karakter. Her skal det bemærkes, at der er en stor forskel på gruberne, hvilket blandt andet ses på forskellen mellem felt 1 og 4. I begge felter fremkom forskellige slags gruber, men der er alligevel tydeligt, at de fundrige gruber ses i felt 4, hvor en del anlæg samt hus 2 dateres til yngre bronzealder. Gruberne fra felt 4 kan betegnes som typiske gruber fra yngre bronzealder. De er formentlig gravet for at skaffe undergrundsmateriale, dvs. ler til forskellige formål, bl.a. keramikfremstilling. Herefter har de ligget åbne og er blevet fyldt med forskelligt bopladsaffald. Fundmaterialet fra gruberne er varierende, men det drejer sig om først og fremmest om keramik, flint og dyreknogler. I anlæg 261 fremkom en mindre si-kop samt en bronzepunsel. Fundmaterialet fra gruberne kan ikke siges, at afvige fra andre bopladser fra samme periode. Hus 3 og 4 fra felt 3 er to små midtsulehuse dateret til tidligneo-litikum. Husene består af tre tagbærende stolper samt en mulig støtte-stolpe i hus 3. Afstanden mellem de tagbærende stolper er relativt lille, og fremtidige udgravninger må være med

til at afgøre om de små huse virkelig er fra tidligneolitikum.

Området ved Charlotttegård er ikke færdigudgravet, idet bebyggelsen tydeligvis fortætter ud under udgravningsgrænsen mod øst. Kommende udgravninger i området vil formodentlig kunne kaste mere lys over områdets bebyggelse i yngre bronzealder, men også i den alderstidligste del af yngre stenalder.

Udgravningens data

Ansvarsmuseum: Kroppedal - Museum for Astronomi • Nyere tid • Arkæologi

J.nr.: TAK 1265

Kulturarvsstyrelsen:

J. nr.: FOR 2003-2123-00520

Lind & Risør:

J.nr.: L & R 04258

Stednr.: 020207-127

Sogn: Høje Tåstrup

Herred: Smørum

Amt: København

Ansvarlig leder: Museumsinspektør

Anne B. Hansen

Daglig leder: Stud. mag. Thomas Larsen-Schmidt

Studenter: Seminarudgravningshold på

otte studenter fra Københavns Universitet, under ledelse af stud. mag. Mads Leen Jensen

Museumstekniker: Allan Larsen stod for opmålingen med GPS samt bearbejning af de opmålte planer.

Konserveringstekniker: Lone Brorson optog præparater og konserverede genstand fra udgravningen.

Maskinfører: Stig Johansen, fra firmaet Hans Christensen, kørte gravemaskinen.

Metaldetektor: Lars Nissen fra Detektorklub Sjælland gennemgik arealer og anlæg for eventuelle metalfund

Udgravningsmetode

Selve undersøgelsen foregik på følgende måde: Pløjelaget, det vil sige det øverste omrodede humøse materiale, blev fjernet ved hjælp af en gravemaskine på bælder med en to meter bred skovl. De herved fremkommende fyldskifter, også kaldet anlæg, blev efterfølgende løbende trukket op med skovlens kant, efter at „uklare“ fyldskifter var blevet fladeskovlet.

Feltet blev opmålt i fladen med GPS, og alle stolpehuller samt andre signifikante anlæg blev snittet og beskrevet.

Alle fund, trækulsprøver og jordprøver til videre analyser hjemtages typisk til museet, hvor der sker en efterbearbejdnings. Muldjorden bliver lagt ud til hver side af feltet i forbindelse med aftagningen og kan efter endt udgravning lægges tilbage på undergrunden.

TIDSTAVLE

Periode	Underperiode	Kalenderår f./e. Kr.
Middelalder	Senmiddelalder	— 1536
	Højmiddelalder	— 1400
	Tidlig middelalder	— 1200
		— 1050
Jernalder	Vikingetid	— 775
	Germansk jernalder	— 375
	Romersk jernalder	— Kr.fødsel
	Førromersk jernalder	— 500
		— 500
Bronzealder	Yngre bronzealder	— 1100
	Ældre bronzealder	— 1700
Bondestenalder	Sen-neolitisk tid	— 2400
	Enkeltgravstid	— 2800
	Mellem-neolitisk tid	— 3200
	Tidlig-neolitisk tid	— 3900
Jæger- samlerstenalder	Ertebøllekultur	— 5400
	Kongemosekultur	— 6800
	Maglemosekultur	— 9000
		— 9000
Ældste stenalder / Palæolitikum	Ahrensburgkultur	— 10000
	Brommekultur	— 11500
	Federmesserkultur	— 12000
	Hamburgkultur	— 12000